

บทที่ 4

บริบทของโรงเรียน และชุมชน

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกโรงเรียนประชาภิบาล เป็นโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดกรุงเทพมหานคร และอยู่ในโครงการพัฒนาโรงเรียนเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม เป็นโรงเรียนที่ได้รับรางวัลด้านสิ่งแวดล้อม ติดต่อกัน 3 ปีซ้อน เป็นกรณีศึกษา

สภาพทั่วไปชุมชนที่ตั้งโรงเรียน

โรงเรียนประชาภิบาลตั้งอยู่หลังสำนักงานเขตบางเขน ห่างจากถนนใหญ่ประมาณ 300 เมตร บริเวณด้านข้างโรงเรียน ติดกับสถานที่ราชการ คือ ศูนย์อนามัยแม่และเด็ก และสำนักรักษาความสะอาด กรุงเทพมหานคร เขตบางเขน ระหว่างทางเดินจะเป็นถนนคอนกรีตมีร้านค้า หาบเร่ แผงลอยตลอดทางจนถึงหน้าโรงเรียน ด้านขวาของโรงเรียนเป็นร้านค้าและบ้านเช่า สร้างเป็นห้องแถวคอนกรีตแออัด มีต้นไม้ใหญ่บังแดดบ้างรายทาง มีการปิดป้ายรณรงค์รักษาความสะอาดของ กรุงเทพมหานคร มีถังขยะ แยกขยะเปียกและขยะแห้งวางตั้งไว้เป็นระยะๆ

สภาพทั่วไปของโรงเรียน

โรงเรียนประชาภิบาล สำนักงานเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ มีหน้าที่สำคัญในการวางพื้นฐานทางการศึกษา การพัฒนาการศึกษา ซึ่งเน้นการศึกษาภาคบังคับตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พุทธศักราช 2523

ปัจจุบันโรงเรียนประชาภิบาล จัดการศึกษาชั้นเด็กเล็ก - ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 725 คน ข้าราชการครู 44 คน ลูกจ้างประจำตำแหน่ง ภารโรง 2 คน ลูกจ้างชั่วคราวตำแหน่ง ภารโรง 1 คน พนักงานธุรการชั้น 1 จำนวน 1 คน

สถานที่ตั้ง เลขที่ 14/15 หมู่ที่ 3 แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร 10220 มีพื้นที่ 3 ไร่ 2 งาน 6 ตารางวา เป็นที่ดินโฉนดเดียวกันกับสำนักงานเขตบางเขนตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2518

อาคารเรียนถาวรเป็นตึก 3 ชั้น 2 หลัง 24 ห้องเรียน อาคารชั่วคราว 3 หลัง

วิสัยทัศน์ในการพัฒนา

ในการประชุมร่วมกันของโรงเรียนและชุมชน ซึ่งเป็นกระบวนการหนึ่งของโครงการพัฒนา เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม ทั้งสองฝ่ายได้ร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์ ในการพัฒนานักเรียน และโรงเรียนไว้ดังนี้

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้นทุกกลุ่มประสบการณ์
2. นักเรียนมีลักษณะที่พึงประสงค์ มีระเบียบวินัย มีคุณธรรม จริยธรรม รู้จักคิดอย่างมีเหตุผล และทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม
3. มีรายได้เสริมระหว่างเรียน
4. มีความรัก ความศรัทธา และพัฒนาท้องถิ่น
5. มีความรู้ ทักษะด้านงานอาชีพพื้นฐาน
6. มีการดำรงชีวิตที่ดีในสังคมประชาธิปไตย
7. สร้างเสริมความสัมพันธ์กับชุมชน เพื่อร่วมมือพัฒนาโรงเรียน

ภารกิจของโรงเรียน

ภารกิจหลักที่สำคัญของโรงเรียน คือ การจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็น การศึกษาภาคบังคับ และการจัดการศึกษาเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับเด็กวัยก่อนเกณฑ์ การศึกษาภาคบังคับ เพื่อให้การดำเนินงานของโรงเรียนบรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ โรงเรียน และชุมชนได้ร่วมกันกำหนดแนวทางที่ต้องปฏิบัติ ดังนี้

1. พัฒนาครู อาจารย์ ให้มีความรู้ ความสามารถ จัดการเรียนการสอนการสอบวัดผล ประเมินผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. พัฒนาอาคารสถานที่ บริเวณโรงเรียนให้สะอาด ร่มรื่นสวยงามใช้ประโยชน์ได้คุ้มค่า สร้างอุทยานดอกไม้เพื่ออนุรักษ์ และให้นักเรียนรู้จักพรรณไม้ต่าง ๆ
3. จัดระบบการแยกขยะ และนำขยะที่มีประโยชน์มารีไซเคิล และจำหน่ายอย่าง ต่อเนื่อง
4. สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน โดยให้ชุมชน ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการพัฒนา การเรียนการสอน และพัฒนาด้านอื่น ๆ ของโรงเรียน

5. พัฒนาโรงเรียน ตามนโยบายของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร
 - การปฏิรูปหลักสูตร และกระบวนการเรียนการสอน
 - การปฏิรูประบบบริหารการศึกษา
 - การปฏิรูปครู และบุคลากรทางการศึกษา
6. ขยายการรับนักเรียนชั้นพื้นฐาน โดยเปิดเรียนชั้นอนุบาล รับเด็กอายุ 3 - 5 ปี

ข้อมูลอัตรากำลังของโรงเรียน

โรงเรียนจัดแบ่งสายชั้นเรียน ออกทั้งหมด 8 สายชั้น มีห้องเรียนทั้งหมด 24 ห้อง จำนวนครูทั้งหมด 44 คน แบ่งเป็นสายบริหาร 5 คน คือ ผู้อำนวยการ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ 4 คนและสายผู้สอน จำนวน 39 คน จำนวนนักเรียนทั้งหมด 725 คน อัตราเฉลี่ยของจำนวนครูต่อจำนวนนักเรียนเท่ากับ 1 : 19 ซึ่งรายละเอียดต่าง ๆ อยู่ในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวนห้องเรียน นักเรียน ครู และอัตราครูต่อนักเรียนของโรงเรียนที่ศึกษา จำแนกตามระดับชั้น

ระดับชั้น	จำนวนห้องเรียน	จำนวนนักเรียน			จำนวนครู			อัตราครูต่อนักเรียน
		ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	
อนุบาล 1	3	40	35	75	-	5	5	1 : 15
อนุบาล 2	3	45	45	90	-	5	5	1 : 18
ประถมศึกษาปีที่ 1	3	43	42	85	-	5	5	1 : 17
ประถมศึกษาปีที่ 2	3	50	50	100	2	3	5	1 : 20
ประถมศึกษาปีที่ 3	3	45	45	90	1	4	5	1 : 18
ประถมศึกษาปีที่ 4	3	45	45	90	1	4	5	1 : 18
ประถมศึกษาปีที่ 5	3	50	50	100	2	3	5	1 : 20
ประถมศึกษาปีที่ 6	3	45	50	95	2	2	4	1 : 24
รวม	24	363	362	725	8	31	39	1 : 19

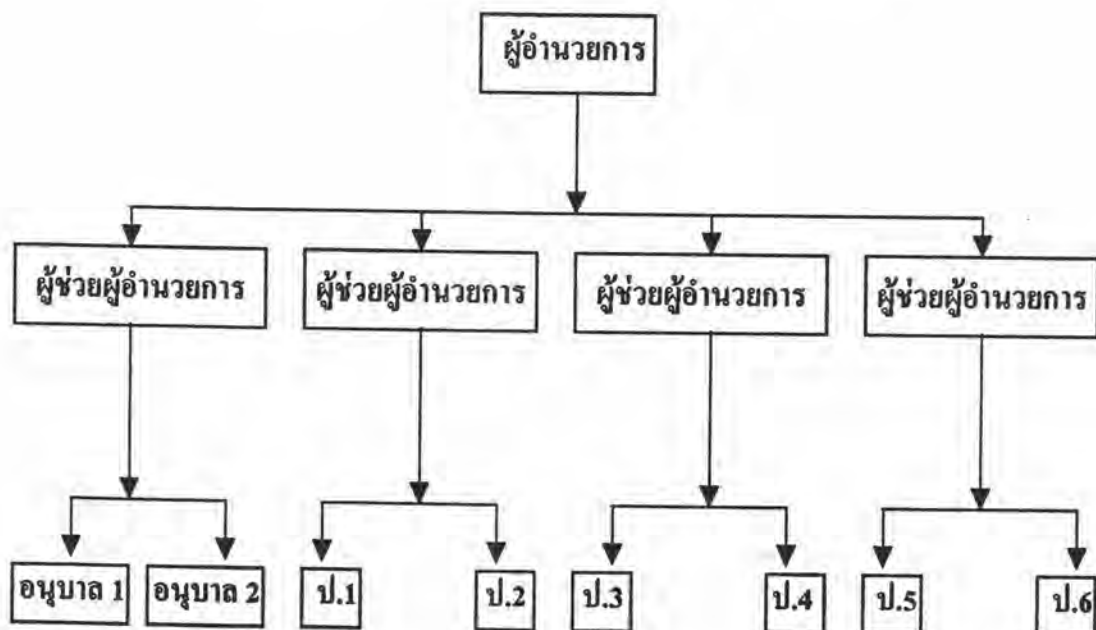
โครงสร้างการบริหาร และการดำเนินการของโรงเรียน

ในการดำเนินงานของโรงเรียนได้มีการกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และจัดทำแผนงานเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติเป็นประจำทุกปี โดยให้สอดคล้องกับนโยบายของหน่วยงาน บัณฑิตบัญชา โดยแบ่งส่วนงานต่าง ๆ ของโรงเรียนออกเป็น 6 งาน คือ

1. งานด้านวิชาการ
2. งานกิจกรรมนักเรียน
3. งานธุรการ การเงิน และพัสดุ
4. งานอาคารสถานที่
5. งานบุคลากร และ
6. งานความสัมพันธ์กับชุมชน

การจัดทำแผนงานและโครงการประจำปี จะจัดทำโดยแบ่งออกตามส่วนงานทั้ง 6 งาน ดังกล่าว ในส่วนของการบริหาร และการบัณฑิตบัญชา แบ่งออกเป็นสายชั้น จำนวน 8 สายชั้น มีการเลือกตั้งหัวหน้าสายชั้น และผู้ช่วยผู้อำนวยการเป็นผู้กำกับดูแลแต่ละสายชั้น โดยมีผู้อำนวยการโรงเรียนเป็นผู้บัณฑิตบัญชาสูงสุด สามารถสรุปแผนภูมิได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 1 โครงสร้างการบริหารงานของโรงเรียน

ข้อมูลสภาพทั่วไปของโรงเรียนประชาภิบาล

โรงเรียนประชาภิบาล เป็นโรงเรียนประถมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดกรุงเทพมหานคร เปิดสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาล จนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีนักเรียนทั้งสิ้น 725 คน มีครูชาย 7 คน หญิง 37 คน รวม 44 คน จำแนกเป็น ผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายธุรการ ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายปกครอง ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายบริหาร และ ครู 39 คน

ผู้อำนวยการโรงเรียน และผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 41 - 50 ปี มีอายุราชการระหว่าง 21 - 25 ปี วุฒิการสูงสุดระดับปริญญาตรี

ครูผู้สอนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 31 - 40 ปี อายุราชการระหว่าง 11 - 20 ปี และมีวุฒิการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี ครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับการอบรมหรือสัมมนาทางด้านสิ่งแวดล้อม แต่จะศึกษาเกี่ยวกับด้านสิ่งแวดล้อมจากเอกสารวิชาการ จากองค์การเอกชนสมาคมสร้างสรรค์ไทย เพื่อนร่วมงาน และสื่อสารมวลชน

พื้นที่ของโรงเรียนประชาภิบาล มีพื้นที่ 3 ไร่ 2 งาน 6 ตารางวา มีอาคารเรียนเป็นตึก 3 ชั้น จำนวน 2 หลัง 24 ห้องเรียน อาคารชั่วคราว 3 หลัง โรงเรียนมีชื่อเสียงในด้านการจัดโครงการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สามารถเป็นแบบอย่างของโรงเรียนต่าง ๆ ได้ จะเห็นได้จากได้รับรางวัลการจัดสิ่งแวดล้อมดีเด่นระดับประถมศึกษาขนาดใหญ่ จากกรุงเทพมหานครในปี พ.ศ. 2537 นอกจากนี้ยังได้รับรางวัลชนะเลิศการประกวดกิจกรรมที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติติดต่อกัน 3 ปีซ้อน (พ.ศ. 2537 - 2539) ส่วนผลงานของครูและนักเรียนก็ประสบผลสำเร็จเช่นเดียวกัน โดยครูได้รับรางวัลชนะเลิศประเภทครูผู้สอนในกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ มากมาย สำหรับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนจัดอยู่ในเกณฑ์ที่ดี มีการพัฒนาขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ส่วนผลงานของนักเรียนเมื่อส่งไปแข่งขันในระดับกลุ่มโรงเรียน ก็สามารถรับรางวัลชนะเลิศ ทำให้คนในชุมชนใกล้เคียง มีความภาคภูมิใจ และศรัทธาต่อโรงเรียน และมีความต้องการที่จะให้บุตรหลานเข้าเรียนที่โรงเรียนนี้

การดำเนินงานของผู้บริหารโรงเรียนคนปัจจุบัน จัดได้ว่าเป็นผู้บริหารที่มุ่งทำงานให้ประสบความสำเร็จ จะเห็นได้จากการทำงานที่ยึดหลักประชาธิปไตย คณะครูมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และในการตัดสินใจ จึงทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในรอบปีที่ผ่านมาสูงขึ้น การพัฒนาอาคารเรียน และบริเวณโรงเรียนเป็นไปอย่างสวยงาม มีระเบียบ มีโครงการใหม่ๆ เกิดขึ้น เช่น โครงการประกวดห้องเรียนสวยสะอาด บรรยากาศวิชาการ โครงการประชาธิปไตยรักษ์สิ่งแวดล้อม โครงการประดิษฐ์ของใช้จากทรัพยากรเหลือใช้ นำกลับมาใช้ประโยชน์ และโครงการชมรมกลุ่มประสบการณ์ต่างๆ ซึ่งทุกอย่างมีเป้าหมายอยู่ที่เด็กนักเรียนทั้งสิ้น ดังนั้น การทำงานของผู้บริหาร และคณะครูในโรงเรียนจึงยึดหลักคำขวัญของโรงเรียนที่ว่า “ เรียนดี มีจรรยา กิฬาเยี่ยม เยี่ยมคุณธรรม ” ซึ่งผู้บริหารและคณะครูทุกคนได้ตั้งปณิธานเอาไว้ว่า จะอบรมสั่งสอนให้เด็กนักเรียนทุกคน “ เป็นคนเก่ง คนดี คนมีวินัย ”

การบริหารงานการเรียนการสอน มีการแบ่งสายงานการบริหารออกเป็น 4 ฝ่าย คือ ฝ่ายปกครอง ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายบริการ และฝ่ายธุรการ โดยแต่ละงานจะมีผู้ช่วยผู้อำนวยการ และบุคคลที่ผู้อำนวยการมอบหมาย เป็นหัวหน้างาน จากนั้นจึงให้คณะครูของโรงเรียนสมัครเข้าสังกัดฝ่ายต่างๆ ตามความสนใจ โดยแต่ละฝ่ายจะเป็นโครงการต่างๆ คือ

1. ฝ่ายธุรการ ประกอบด้วย งานสารบรรณ งานการเงินการบัญชี งานพัสดุ-ครุภัณฑ์ งานสร้างความสัมพันธ์ และงานบุคลากร
2. ฝ่ายปกครอง ประกอบด้วย งานบริหารอาคารสถานที่ งานกิจการกิจกรรมนักเรียน งานบริหารบุคลากร และการปกครอง
3. ฝ่ายวิชาการ ประกอบด้วย งานวิชาการ งานส่งเสริมวิชาการ งานทะเบียน วัสดุ งานกลุ่มประสบการณ์
4. ฝ่ายบริการ ประกอบด้วย งานโสตทัศนศึกษา งานสวัสดิการ งานแนะแนว งานประชาสัมพันธ์ งานอนามัย งานห้องสมุด ซึ่งสรุปเป็นแผนภูมิการบริหารงานโรงเรียนได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 2 การบริหารโรงเรียน

สัมพันธภาพระหว่างบุคลากรในโรงเรียน

สัมพันธภาพระหว่างบุคลากรในโรงเรียน ก่อให้เกิดความชอบพอและสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันและกัน อันจะส่งผลให้การจัดดำเนินโครงการต่างๆประสบความสำเร็จ พบว่าส่วนใหญ่แล้วมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน กล่าวคือ ระหว่างผู้บริหารกับนักเรียน ผู้บริหารเป็นที่ยอมรับของนักเรียน นักเรียนเล็กๆจะรักผู้บริหาร ส่วนนักเรียนโตจะยอมรับในความสามารถและการดูแลเอาใจใส่ ในขณะที่ผู้บริหารจะให้ความสัมพันธ์กับนักเรียน ให้ความรักและทักทายพูดคุยด้วยเมื่อมีโอกาส สำหรับผู้ปกครองจะชื่นชมในความสามารถของผู้บริหารในขณะเดียวกัน ผู้บริหารมีนโยบายชี้แจงความต้องการของผู้ปกครองเป็นสำคัญ สัมพันธภาพระหว่างครูกับครูโดยทั่วไปแล้วมีความสนิทสนม ทักทายกันดี จากการสังเกตพบว่าในตอนเช้าเมื่อครูมาถึงโรงเรียนจะไปเซ็นชื่อ จากนั้นจะแยกเข้าห้องของตนเอง และเริ่มทำงานพักกลางวันจะร่วมรับประทานอาหารด้วยกัน สัมพันธภาพระหว่างครูกับผู้ปกครองค่อนข้างดี

ความร่วมมือจากชุมชน

โรงเรียนถือเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน จากการสังเกตพบว่าโรงเรียนและชุมชนมีความสัมพันธ์กันอย่างดี ประโยชน์ที่โรงเรียนได้รับจากชุมชน คือ ประชาชนจะให้ความร่วมมือกับโรงเรียนทุกๆด้าน ให้ความร่วมในการจัดกิจกรรมของโรงเรียนไม่ว่าจะเป็นเงินหรือแรงงานจนทำให้กิจกรรมของโรงเรียนลุล่วงไปด้วยดี